

Zincafé over humaniteit en religie

Het was geen lichte maaltijd die prof. Laurens ten Kate voorschotelde op het Zincafé van 8 april 2019, maar de 60 bezoekers hadden er trek in. Een stoet filosofen kwam voorbij zoals Nietzsche, Heidegger, Sloterdijk, en zelfs uit de oudheid Plotinus. Als een goede leermeester, legde Ten Kate geduldig en geanimeerd de begrippenwereld tussen religie en humanisme uit van met name de joodse filosoof Levinas, en in het kort van de christen Moltmann en de moslim Fadlallah.

Emmanuel Levinas (1906-1995) benadrukt dat de mens pas recht gedaan wordt als de medemens verschijnt. De ander is niet een aantasting van mijn ik, maar de ander 'sticht en bevestigt het'. Toen dacht een toehoorder ook nog even aan een eerder betoog in het Zincafé waar prof. Witvliet het werk van Martin Buber beschreef over een echte ontmoeting, die over ik-jij gaat. Ten Kate, hoogleraar aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht, zette Levinas' gedachtegoed af tegen o.a. de denkbeelden van Heidegger, die benadrukt dat de mens altijd in de wereld is waarin hij opgaat, waarbij deze filosoof een blinde vlek heeft als het om de medemens gaat.

Daarna kwam het transcendente ter sprake, waarbij Levinas niet naar boven kijkt of daar God is, maar zegt dat God verschijnt in de medemens. Dichters als de Zuid-Afrikaanse Antjie Krog (bundel 'Waar ik jou word') en de bij kerkgangers zeer bekende Huub Oosterhuis ('Jij die mij ik maakt') gebruiken dezelfde beelden. Dit gaat sterk in tegen de westerse filosofie die de ander, de wereld, God, altijd naar het 'zelf' terugleidt. Om het iets simpeler te zeggen: tegen de huidige nadruk op 'ik moet het maken'.

Jürgen Moltmann (1926), die de theologie van de hoop beschrijft en Mohammad Fadlallah (1935-2010) die, verrassend genoeg, de Koran ziet als een dialoog, kwamen ook nog even voorbij. Toen was het goed dat de pauze aanbrak waar de toehoorders even op adem konden komen, om ten slotte nog een paar interessante vragen te stellen. Zoals, waarom het religieuze aspect erbij gehaald moet worden en hoe het komt dat er in de politiek zo'n hang is naar de beslotenheid van het eigen land en het eigen volk. "De politiek moet de publieke ruimte scheppen waar mensen elkaar kunnen ontmoeten", vond Ten Kate. Met die boodschap, die in een al ruim gevulde tas viel, kon iedereen naar huis. Troostende gedachte: de tijd om dit alles te overdenken is ruim, want het volgende Zincafé is pas op 23 september.